

Sjukvårdens utveckling och avveckling i Kristinehamn

Under tidigare sekler kan man inte likna dåtidens "sjukvård" med vår tids. I gamla Bro besöktes invånarna ofta i marknadstider av ockultister och kvacksalvare. Det fanns "kloka gummor och gubbar" att tillgå. Sedan mitten av 1600-talet anställdes fältskären Georg Brun och 1674 beslutade Rådstugan att anställa Christianus Reieknecht som "bardberare" eller stadsfältskär. Under 1700-talet växlade antalet fältskärer tills Gustaf Jonas Hjertzell 1785 erhöll fullmakt på tjänsten som "stadsmedicus".

Under åren 1815-1848 tjänstgjorde Per Reinhold Haak som en av stadens märkligaste läkare. Under 1800-talet i övrigt anställdes flera stadsläkare såsom Carl-Axel Bergh 1878 (familjen Frödings husläkare), John Alexander Hammarström 1884 (Hans hästdroska finns i Hembygdsföreningens samlingar och kring hans grav nordväst om kyrkan finns ett ståligt smidesstaket tillverkat av Kristinehamns Mek.Werkstad)), Erik Brydolf 1906 och Carl-Erik Strandman 1938. Under min uppväxttid i Kristinehamn 1940-1950 tal fanns flera etablerade privatpraktiserande läkare såsom Eric Granefeldt, Helge Grundsell, Nils Holstein och Gunnar Jakobsson (skolläkare) och dr. Lindstedt.

Men nu ska vi ägna oss åt institutionssjukvården och dess uppbyggnad.

I ortspressen kunde man i augusti 1880 läsa följande annons:

"Christinehamns sjukhus öppnas till emottagning af sjuka Måndagen den 16 Aug. 1880. För att erhålla plats på sjukhuset fordras 1:o Att den sjuke tillhör Wermlands län. Företrädesrätt äger den som är från Christinehamns stad, Wisnums eller Ölme härad.

2:o Att den sjuke ej lider av obotlig eller smittosam sjukdom

3:o Att den sjuke vid inträdet aflemnar antaglig ansvarssedel för betalningen till sjukhuset. Avgifterna för sjuka som vårdas å sjukhuset äro 1:o För patient i enskilt rum 1:50 pr dygn 2:o För patient i allmänt rum 60 öre pr dygn 3:o För patient under 12 år 30 öre pr dygn. Mottagningstid är kl 10-11 fm. Sön-och helgdagar ½ 10- 10 fm. Olycksfall mottages alla tider på dygnet.

På Sjukhus-Directionens vägnar

C.A. Bergh

Borgmästare C.H. Nordenfeldt hade inköpt marken där sjukstugan byggdes och skänkte den till staden. Först byggdes ett envåningshus med bostad för en sjuksköterska i ett gavelrum. Sjukhuset byggdes fortlöpande till och 1923 utökades antalet sängplatser till 24. Sju år senare hade platsantalet utökats till 40.

På 1930-talet fanns planer på att göra området vid Fältvägen till ett sjukvårdscentrum. Således uppfördes ett epidemisjukhus 1930-32. Man hade begärt för 40 vårdplatser, men det blev 16. Även ett tuberkulossjukhus skulle uppföras. Med 26 vårdplatser. Och det uppfördes samma år 1931-32.

Nästa mål var att få till stånd ett hem för kroniskt sjuka. Byggandet kom till stånd och "kronikerhemmet" kunde invigas 1940. Ett 30-tal vårdplatser kunde erbjudas.

Men kristinehamnarna drömde om att deras sjukstuga/sjukhus skulle byggas ut till ett lasarett. Detta kunde bli verklighet bl a tack vare den sk. Enwallska fonden. När chefsläkaren på Marieberg Axel Envall hade avlidit 1912 instiftades en donationsfond, "Agnes och Axel Enwalls donationsfond" vars syfte skulle vara att stödja uppförande av ett lasarett i Kristinehamn. Sedan lasarettet byggts skulle medel ur denna fond årligen avsättas till "lasarettets underhåll och andra för verksamheten nyttiga ändamål" t ex inköp av konst.

1945 påbörjades utbyggnaden av sjukstugan till ett lasarett, som kunde invigas i april 1948. Det fanns då 89 vårdplatser och man erhöll laboratorium, operationssal, röntgenavdelning och B.B. med 15 vårdplatser. "Sedan en medicinsk avdelning inrättats torde stadens lasarett för närvarande vara länets modernaste och tidsenligaste" (Kristinehamns historia del III, sid. 607)

Som överläkare anställdes dr. Torsten Björkroth.

Vi tar ett litet "hopp" framåt i tiden till 1968. Då invigs det nya sjukhuset (höghuset) som blir ett länsdelssjukhus med medicin-och kirurgavdelningar på sammanlagt 180 vårdplatser. Plus 13 intensivvårdplatser och 8 BB-platser. Sjukhuset får sin förste narkosläkare och röntgenavdelningen får en helt ny utrustning. 1970 får sjukhuset sin förste urolog. Detta år byggs också det Centrala sjukhemmet med 120 vårdplatser (nu ombyggt till rättspsykiatrisk avdelning 2011). På bottenplanet inrättades rehabilitering bestående av arbetsterapi och sjukgymnastik med träningsbassäng.

I uppbyggnaden av länsdelssjukhuset anställs nu flera läkare. Efterhand tillkommer kirurgerna Tor Hammer och Olle Spångberg, röntgenläkare Lars-Erik (Hasse) Hansson, urologen Bruno Larsson, mag-tarmspecialisten dr. Roed och ortopeden Rolf Andersson. Till medicinöverläkare rekryterades Torsten Flemberg, som sedermera befordrades till Arvika. Så fick sjukhuset många kompetenta och skickliga läkare och flera skulle det bli, som t ex Carl-Hugo Ryrberg, kirurg, Hans Forsberg, röntgen, hjärtspecialisten Ragnar Watz och medicine docenten Bo Edgren samt överläkare Bo Karlsson.

Specialistmottagningar i gynekologi, ögon, öron barn- och ungdomsmedicin startades under 1970-talets början.

Kristinehamns sjukhus fick namn om sig att vara ett sjukhus där AT-läkare fick god handledning och hade gott rykte. Dessa läkare kunde få fyra placeringar: Psykiatri, Allmän medicin, Medicin och Kirurgi. Detta innebar att de kunde bo kvar en längre tid i Kristinehamn. Flera av dem blev bofasta här. Sjukhuset drevs dessutom kostnadseffektivt och med god personalledning.

Man kan säga att sjukhuset var "på topp" tills tankarna på en nedmontering började slå rot i slutet av 1990-talet, vilket ledde fram till att Kristinehamns sjukhus lades ner 2001 med en stor kompetensflykt som följd.

2008 stängdes de kvarvarande medicin-och kirurgmottagningarna liksom närakuten och obs-platserna. Specialistmottagningarna inom Öron-näs-hals, ögon, barnmottagningen och gyn. halverades och inom radiologin tog man bort datortomografen och avdelningen reducerades kraftigt.

Med tanke på hur sjukvården i hela landet har utvecklats under de senaste 20 åren borde en så drastisk åtgärd inte ha vidtagits. I backspejeln sett kan man säga att det var omodernt att stänga Kristinehamns sjukhus. Nu är det "inne" att decentralisera vård, inte centralisera. Nu menar man att akutsjukvård och specialistvård ska äga rum på de stora centralsjukhusen, medan så att säga "den vanliga vården" ska ske på mindre enheter, typ vårdcentrum – en nivå mellan vårdcentral och akutsjukhus. I den modellen hade i så fall Kristinehamns sjukhus platsat bra.

1997 yttrade överläkare Hans Forsberg (återblick i NKP 3/6 2022) "Det är ologiskt att ge Centralsjukhuset ansvar för ännu fler människors hälsa. Vår specialitet är att vi inte är så hårt specialiserade. Vi tar hand om hela människan. För det behövs det doktorer som inte är så specialiserade. Men specialisterna behövs också. Det borde inte vara några motsatsförhållanden"

Eftersom kristinehamnarna inte ville bli av med sitt sjukhus så blev det starka protester år 2001. Vi i kyrkan gick i spetsen och inbjöd till förbön för "stad, bygd, sjukvård och personliga böneämnen" Första gången kom ett 100-tal pers. Protesterna tog sig många varierande uttryck: protestmarscher genom staden till grytlocksackompanjemang, namninsamling, som Yrkeskvinnors Klubb tog initiativ till genom framlidna Barbro Molander Det samlades in 11.000 namnunderskrifter, som överlämnades till dåvarande landstingrådet Berit Högman (s) vid en uppvaktning på landstingskansliet. Hon yttrade: "En gör så gött en kan" angående nedläggningen. Och hon "belönades" med först en riksdagsplats och därefter med en landshövdingepost (i Härnösand).

Som sagt: protesterna fortsatte med att sjukhusentrén ockuperades. En stor grupp pensionärer satt dag efter dag och bevakade så att inte sjukvårdsutrustning skulle bäras ut och köras till Karlstad. De kallade sig "sjukhuskramarna" Vad kunde vi göra mer åt denna till synes ohejdbara process? Inför valet 2002 bildades Sjukvårdspartiet (SIV) i Värmland för att kanalisera protesterna. Detta parti blev Landstingets näst största med 17 mandat och kom i fortsättningen att få stor betydelse när det gällde att bygga upp vården på de spillror som blivit kvar. Chefen för arbetsterapien Sonja Höglund fick flest personröster i Värmland i valet 2002.

För att något av vård skulle bli kvar lade Landstinget ut driften på entreprenad till privata vårdgivaren Carema på fyra år.

Men se'n var det finito! Nu måste vi agera tänkte undertecknad m fl. Jag började skriva insändare i NKP för att "peppa" lanstingsrådet Jane Larsson (C) och vi bildade en opinionsgrupp bestående av framlidna Elisabeth Segerud, framlidne

f.d. kommunpolitikern Lars-Erik Jansson och undertecknad. Sedermera blev också Roger Larsson ansluten och ett mer utvidgat team bildades vari ingick bl a Jane Larsson. Vi kämpade för att få till stånd en Närsjukvårdsavdelning (NÄVA) och hade många träffar för att planlägga och dra upp en strategi. Vi inbjöd till stormöten i Församlingshemmet, där alla landstingsråd medverkade bl a 8 december 2013. Vi anordnade också opinionsmöten i sjukhusets foajé. Det skrevs fortlöpande många insändare i NKP för att elda på opinionen för sjukhusets upprättelse i någon form. Det blev de fem partierna i Landstinget som ingår i Värmlandssamverkan som ställde sig bakom och införde Närsjukvårdsavdelningar i både Kristinehamn och Säffle.

Trägen hade vunnit för den 15 september 2014 kunde Närsjukvårdsavdelningen (NÄVA) öppnas på Kristinehamns sjukhus. Ungefär samtidigt öppnades en urologavdelning med specialistläkare Fred Helgesen och en sjuksköterska. Tillika med mottagning och rådgivning utför man också smärre operationer. Så försäkrade vi oss om att de specialistmottagningar som fanns tidigare skulle bli kvar och utvecklas.

Det verkar just nu som om det ”gamla” Kristinehamns sjukhus har tillförts nytt liv. Vi hoppas att utvecklingen ska fortsätta. Så har vården i Kristinehamn gått från utveckling till avveckling och till utveckling på nytt.

Gunnar Edström, kyrkoherde i Kristinehamn 1986-1993, sjukhuspräst 1998-2005.